

CAPITOLUL I

Copilăria

Primul Război Mondial se terminase demult, dar vremurile încă erau tulburi. De Sfântul Nicolae, când zăpada atinsese streășina casei bătrânești în care se ciondăneau pe pampuște vreo șase copilași, într-o comună din nordul Bucovinei, Sadova, localitate cu oameni frumoși, se năștea cel de-al șaptelea copil al lui Nicolae și al Mariei, devenită mamă eroină.

Nicolae venise pe lume când deja erau prea mulți copii în casă, iar la gura sobei, în iernile geroase bucovinene, el nu mai avea loc. Așa că Maria, împreună cu bărbatul ei, a hotărât să-i bucure pe megieșii lor care nu aveau copii cu odrasla lor venită pe lume în zi sfântă de sărbătoare, Sfântul Nicolae, ocrotitorul copiilor, dar și al marinarilor, brutarilor, femeilor nemăritate și al celor acuzați pe nedrept. Totul înainte de sărbătorile Crăciunului și minunatele colinde bucovinene, colinde pe care le va cânta cu traista atârnată de gât și mărșăluind prin nămeți la ferestrele bucovinenilor micuțul Nicolae.

De mic, Nicolae este învățat cu credința, fiind prezent alături de părinții săi adoptivi în una din cele șapte biserici ale comunei.

Părinții lui Niculae erau țărani bucovineni înstăriți, care își trăiau viața alături de copiii lor într-o zonă mirifică, străjuită de obcinile Bucovinei, necooperativizată de comuniști. Se ocupau de creșterea animalelor, cultivarea pământului mai ales cu „barabule“, cum le spuneau ei la cartofi, și exploatarea pădurii. Nu de puține ori, Niculae și ceilalți frați ai săi colindau pădurile de la piciorul fânețelor și culegeau hribi pe care îi puneau la murat pentru zilele geroase de iarnă, atunci când zăpada ajungea la streășina caselor, dar și fructe de pădure și fragi pe care le mâncau cu mare poftă după ce erau amestecate cu smântână.

Când Niculae împlinise vârsta de 4 ani și deja începuse să prindă păstrăvi în apa rece a pârâului Sadova, afluent al râului Moldova, la începutul anului 1938, când Garda de Fier era într-o puternică ascensiune și se pronunța pentru reorientarea politicii externe a țării spre axa Berlin–Roma, iar Octavian Goga dorea să câștige cu orice preț alegerile din martie 1938 și a negociat un acord secret cu Corneliu Zelea Codreanu, chiar pe 17 martie se năștea în celălalt colț al țării, în satul Stâlpu, comuna Gorneni din județul Giurgiu, Elena, al optulea copil al lui Radu Gheorghe și Radu Anastasia. În țară, forțele democratice erau derutate și confuze, situație de care profită regele Carol al II-lea ca să intervină decisiv pentru atingerea obiectivului său politic: instaurarea regimului dictatorial carlist.

Părinții Elenei se ocupau de cultivarea pământului și creșterea animalelor, iar tatăl era mandatar, având un mic birt care va fi ulterior confiscat de comuniști. Era poreclit „Picurici“, pentru că le picura în pahare sătenilor înfrățiți cu alcoolul mai puțin decât comandau cu câteva picături.

Elena are aproape aceeași soartă ca Niculae, cel aflat în celălalt colț al țării. Este înfiată de Mica, o femeie fără copii, dar aprigă, căsătorită cu preceptorul din comună, domnul Ștefan.

În satul Stâlpu, toți oamenii aveau porecle: Șișea, Bizic, Gârână, Răcățoi, Gagața, Otor, Nifu, Mifa, Picurici (bunicul lui Roca), Dode, Gogoniu, Fane Trombon, Căcău, Ciubuc, Didina, Fafalache, Urzică, Moțoc, Oalele (mai târziu, șeful galeriei echipei Steaua, cel care avea grijă de micuțul Roca când mergeau la cuplajele de pe fostul Stadion 23 August din București), Gogoasă (și el un șef de galerie care își împărțea întâietatea cu Oalele), Persida (cea care a inițiat prin lanurile de porumb mulți băieți în ale dragostei).

Moartea la Stâlpu era altfel decât în alte sate.

*Hristos a înviat din morți,
Cu moartea pre moarte călcând,
Și celor din morminte,
Viață dăruindu-le.*

Fiecare om în viață are un ghem. Omul și ghemul. Și ghemul are ață. Ghemul înseamnă viață. Când se termină ghemul începe moartea, care la rândul ei are un ghem. Acest ghem al morții are și el ață și când se termină ața ghemului morții începe alt ghem, ghemul vieții, care are și el ață, ața vieții, și când se termină ața vieții începe ața morții și uite așa nu o mai terminăm niciodată de atâtea ani.

La Stâlpu s-a sfârșit ața din ghemul unei femei de 36 de ani. Au rămas jucându-se prin curte la bunica trei băieți care acum nu înțeleg ce moment trăiesc. A rămas un bărbat care a încercat și a vrut neapărat să aibă o fată, încă un copil. A avut o fată, soția lui, dar a pierdut-o. De fapt, nu a pierdut-o decât până mâine când o va îngropa și cred că nu a pierdut-o până când i se va termina și lui ghemul.

Moartea este o comedie.

Un sicriu.

Când moare un om la Stâlpu, se adună toți ceilalți oameni. Unii dintre ei poate s-au dușmănit o viață întreagă, alții nici

nu se cunosc, alții trec pe drum, dar vin din curiozitate să vadă mortul sau moarta, în cazul nostru.

Moartea este singurul eveniment din viața oamenilor care îi adună pe toți. Fenomenul dumnezeiesc al morții este cel mai bine înțeles la sat, acolo unde oamenii nu au balcoane, ci patpălăce la poartă și se uită pe uliță să vadă cine a mai venit prin sat. Sau, în cazul nostru, cine mai pleacă din sat.

Moartea la Stâlpul este un eveniment tragic, dar și comic. La început se plânge, toată lumea regretă în felul ei dispariția pentru totdeauna sau pentru o perioadă, Dumnezeu știe, a cui-va dintre noi.

După încep discuții cotidiene, mai apoi bârfe, după aceea noaptea cea de taină când mai rămân rudele apropiate. Drumul, de fapt ultimul drum pentru noi și primul drum pe care îl face mortul în viața lui... Pentru că mortul până moare este în viață.

Slujbă, pomană, groapă, flori, pământ, țărână și Dumnezeu să o ierte! Nu pe ea să o ierte, ci pe noi, cei care suntem în viață, pentru păcatele noastre. Câți dintre noi nu avem păcate? Nu există om fără păcate, ci există numai oameni în viață.

Moartea este un prag pe care vrând, nevrând trebuie să îl trecem, dar cu câtă durere...! Această durere este însă trecătoare, așa cum sunt trecătoare și viața, dar și moartea.

A plecat un suflet de om care va rămâne printre noi pentru că nu îl vom putea uita niciodată. Glasul, mersul, gesturile vor rămâne acolo pe unde au trecut în viață.

Ceremonialul morții este cel mai sincer dintre ceremoniile vieții, adică nașterea, căsătoria, iar nașterea, botezul și așa mai departe. Totul este un *perpetuum mobile*. Unul vine, altul pleacă, cel care a venit și a plecat va veni din nou și va pleca din nou, apoi va veni altul care va pleca la fel ca primul.

Dar rămâne durerea. Durerea atunci când se pleacă, deși durere ar trebui să existe și când venim și atunci când ne

căsătorim sau ne naștem... pentru că va trebui să plecăm la un moment dat.

Filozofia aceasta mărunță a mea poate a mai fost scrisă și de alții, dar eu o simt în această noapte la priveghi, când lângă MOARTĂ se adună rude, prieteni, dușmani.

Este singurul moment în care oamenii se adună și se împacă, nu aparent ca atunci când MORTUL era în viață, ci sincer. Este fenomenul care îi așteaptă pe toți mai devreme sau mai târziu. Iar când vor muri ei, cei care s-au dușmănit, sunt convinși că ceilalți vor veni la ei.

Cine dirijează moartea? Cine ne oferă prilejul de a ne împăca pentru cele câteva ore pe care le petrecem la catafalcul celui care a plecat dintre noi pentru câteva zile? El poate nu a plecat, poate doarme, cine înțelege asta?

Într-un sat, moartea parcă este mai ușoară, vin rude, prieteni, dar și oamenii satului care s-au bătut, s-au batjocorit pentru pământ, pentru o rață călcată de mașină, pentru că o găină a sărit gardul la vecin. Moartea este un liant ca nimeni altul, care ne adună pe toți în jurul sicriului. De când voiam noi să ne împăcăm unul cu altul, dar nu am avut prilejul!

Plângem la început, apoi urmează un moment de liniște, câteva glume, ne aducem aminte că și noi am avut morți, fie soții, copii, rude, ne aducem aminte că în tinerețe am trăit cu moșul care acum stă lângă noi pentru că baba lui e culcată în sicriu.

Doamne, ce este viața?! Viața nu este atât de puternică precum moartea, pentru că în timpul vieții ne dușmănim, ne certăm, ne bășcălim, ne facem de ocară ca și cum nu am ști că și nouă ne va veni odată rândul să murim. În timpul vieții nu ne regretă nimeni, după ce murim am fost cei mai buni oameni de pe PĂMÂNT. Care PĂMÂNT ne bagă în PĂMÂNT. Dar și acest PĂMÂNT este tot viață, pentru că viața înseamnă

oameni și oamenii mor indiferent dacă sunt prieteni, părinți, rude, copii etc.

A plecat un OM dintre noi. V-ați pus vreodată întrebarea de ce acest cuvânt este atât de scurt? Are două litere: O și M. De ce? Pentru că are viața scurtă. O dată este O, adică OM și o dată este M, adică MOARTE. Din omul acela de două litere trebuie să trăiască numai O, pentru că M este moarte. Am scris cu litere mici, dar trebuia să o scriu cu litere mari, MOARTE, pentru că nu o putem controla.

MOARTEA este singurul eveniment viitor și sigur al vieții noastre. În rest, nu știm nimic, suntem la voia bunului Dumnezeu, din clipă în clipă se poate întâmpla ceva cu noi. Că vom muri știm cu siguranță, singura variabilă este că nu știm când.

Ea ne controlează pe noi și face ce vrea din noi și cu noi.

Vreme trece, vreme vine, omul trece și se duce, cum e OMUL suntem noi. Acest „UL“ nu este al omului, ci al gramaticii, pentru că ar trebui să îl folosim numai pentru cel care a fost sau mai bine zis, care s-a dus.

O casă simplă ca la țară. Un bărbat și o femeie care au făcut copii, unii mai mari, alții mai mici, că așa este VIAȚA: mai mică decât moartea. MOARTEA este veșnică, pe când VIAȚA este trecătoare.

La nașterea copiilor au venit puțini oameni și s-au bucurat și mai puțini. E normal ca oamenii să facă oameni, pentru că dacă nici oamenii nu fac oameni, atunci cine să îi facă? Fetele cresc, se căsătoresc și se despart de cei care le-au dat viață. Un ginere bun, altul poate mai puțin bun. Ginerile bun rămâne fără una dintre fete, dar cu trei copii, trei băieți în viață. De ce rămâne așa? Pentru că moartea a venit și a luat pe cine nu trebuia. Nu ne putem înfrunța cu ea, pentru că este prea puternică.

Nu ne rămâne altceva de făcut decât să aducem un coșciug la țară și să ne adunăm cu toții lângă el. Mira, mama, Stela, Veta, Petre a lu' Gârână, Violeta, Cornelia, Maria a lu' Oprea și toți ceilalți.

Intrăm în casă, spunem „Dumnezeu să o ierte!” de trei ori, aprindem lumânări, păstrăm un moment de reculegere, nimeni nu spune nimic, ne uităm la ea. E tânără, frumoasă, avea VIATA în față, dar întâmplător s-a întâlnit cu moartea. Se adună la coșciug toate babele satului, este un bun prilej de a se întâlni. Toată lumea spune „Vai, ce fată tânără era!”, iar apoi încep să vorbească de grijile lor de zi cu zi. Nu mai durează mult și începe bârfa, pentru că nu s-au mai întâlnit de mult. Cu siguranță se vor întâlni la următoarea înmormântare. Inevitabil se discută de părinte. Avem acum un părinte, de când nu mai este Popa Titi, nemaipomenit. Lumea se duce la biserică des, la toate rânduielile bisericești.

Intră pe ușă Petre Gârână și întrerupe discuția babelor:

— Dă' ce bea, e ca popa Titi?

— A, nici nu se compară. Are un bunic care a fost popă, iar tatăl lui a fost tot popă. Să știi că mie îmi place, zice Mira.

— Păi ce, fă, este ca ăla de ne lua vin și nu îl împărtășea? se răstește Stela la Mira.

— Sau când venea preoteasa și cerea copanul cel mai mare de la curcan, își aduce aminte Violeta.

— Să știi că noi nu am avut de mult așa popă în sat, simte să intervină Maria a lu' Oprea.

Intervine cu drept de veto nea Vasile Ciubuc, care pe vremea părintelui Titi a fost dascăl.

— Eu vă spun că nu se compară, domnule. E cu totul și cu totul altceva. Omul ăsta are în el credința lui Dumnezeu.

— Da, dar de ce nu a înmuiat pâinea în vin pentru Paște? intervine lelea Floarea.

— Nu te supăra, dar nu se face peste tot așa, omul a și spus.

— Are un dascăl care este anul III la Teologie și care cântă tare frumos, completează o babă de lângă sobă.

La un moment dat, discuția a luat o altă turnură. Cineva spune că de ce să stea nea Petre Gârnă lângă Mira. Eu știu poate că în timpul tinereții, în VIAȚA lor... Cine poate știi mai bine decât babele? Dar este normal ca aceste lucruri să se spună la MOARTE, ca să aveți ce discuta și la moartea lor.

Nea Petre Gârnă vrea să plece, dar unele babe nu îl lasă, poate știu ele ce știu despre VIAȚĂ și MOARTE.

Aceste momente cruciale din viața noastră le trăim fiecare așa cum suntem. Se spune că bine ar fi pe lumea asta să iubești numai nevasta și că nevasta trebuie să aibă grija de casă. Dar viața, așa cum spune poetul, e bun pierdut dacă nu o trăiești cum ai fi vrut. Oare această ființă care pleacă de lângă noi a trăit viața așa cum a vrut? Numai Dumnezeu știe.

Știe cineva de câte feluri este MOARTEA? Pentru că noi, la școală, toată viața am făcut clasificări după diferite criterii economico-sociale, de durată etc. Dar MOARTEA de câte feluri este? Desigur, medicii vor spune că este clinică, normală, accidentală sau nu mai știu cum. După mine, MOARTEA este de un singur fel: ABSURDĂ.

Dacă aș putea să o întâlnesc, i-aș spune să aibă mai multă minte, dar ea nu este OM, chiar dacă are mai multe litere și primele inversate vin și iau omul. Tot nu poate înțelege ce este bine și ce este rău, pentru că asta o facem numai noi, OAMENII, atât cât putem și noi înțelege.

În satul Stâlpu, mai târziu, Roca va frecventa Școala Generală clasele I-IV, unde doamna învățătoare Ana Cristea înghesuia copiii într-o clasă, iar unii făceam bețișoare, alții scriau „Ana are mere sau mure“, nu îmi mai aduc aminte, ori

„Suru sare gardul“. În funcție de litera la care ajunsese în clasa I, ceilalți citeau sau socoteau, alții desenau.

Doamnei învățătoare Ana Cristea, care predă în acest mic sat de câmpie, nu îi era frică de vreun control și de niciun ministru.

În zilele noastre, o doamnă ministru urmărește pe gaura cheii învățătoarea și se bucură când o prinde că țipă la copii.

— Te-am prins! Ai țipat la elevi! Am văzut și am auzit prin gaura cheii, nu poți să mă minți!

Ieri, doamna ministru de la Educație (că nu este al educației) a descins *ad hoc*, inopinant, instantaneu, la pont, nu știm exact, într-o școală dintr-un uitat de timp sătuc din România. A venit cu mașina sa de la Minister, una neagră, mare și scumpă (cam cât ar costa 500 de toalete pentru elevi și eleve), de nu voia șoferul de serviciu îmbrăcat la patru ace (probabil student pe la vreo facultate privată și în pregătire pentru a ocupa un post în Minister, pentru că cine poate cunoaște mai bine problemele Ministerului decât cel care le aude zi de zi în mașină) să intre pe ulița școlii cu dăre noroioase de tractor.

În spatele limuzinei era un microbuz plin cu ziariști, microfoane, camere de luat vederi, care de reportaj, de stăteau jurnaliștii cu microfonul în gură să mai facă loc, altul cu o ziaristă mai tânără în brațe, pe care a gădilat-o tot drumul plin de gropi și hârtoape.

A intrat doamna ministru pâș-pâș în curtea școlii, după ce l-a mituit cu 10 lei pe portar, așa cum fac șoferii când intră în spitale. Nu a dat dânsa banii, l-a pus pe șoferul limuzinei, care a lăsat în jos geamul fumuriu (geamul este fumuriu ca să nu se vadă competența din mașină) și i-a zis portarului, un moșulică:

— Moșule, ia și tu d'acilea de o bere!

Apoi l-a chemat pe elevul de serviciu și i-a făcut semn cu mâna la buze să tacă din gură și să nu sune alarma cu clopoțelul.

S-a așezat strategic cu ochiul său vigilent lipit de gaura cheii și cu urechile întinse, așa cum se întâmplă măgarului când rage, să vadă și să audă ce se întâmplă în clasă. Martor ocular!

Doamna ministru reprezintă ochii și urechile sistemului de învățământ bolnav pe care dânsa vrea să îl panseze după ce se consultă cu ministrul Sănătății, un tip mișto cu părul vopsit. Apoi dorește să îl opereze, dar fără să îi dea foc pacientului pe masa de operație, cum s-a întâmplat de curând la un spital din Capitală.

Stă doamna ministru aplecată de șale (pentru că știți... gaura cheii e pe la mijlocul ușii, în dreapta sau în stânga) și cu mâna strânsă pe clanța ușii, care era curată, să o deschidă imediat și să o prindă în flagrant pe doamna învățătoare când țipă. Dar ea nu țipa deloc.

Era în picioare și se plimba printre bănci, așa cum spune la Pedagogie, nu stătea cu fundul pe catedră, cu o fesă atârnată în jos de trecea dunga de la catedră printre ele, cum stăteam eu când citeam soldaților la club din cuvântările tovarășului președinte de atunci.

Soldații mei nu mișcau, nu se auzea nici musca, pentru că altfel caporalul îi pedepsea în fel și chip. Îi puneă să măsoare dormitorul cu bățul de chibrit (se găseau chibrite pe vremea aia), care avea 50 de paturi suprapuse, 30 de metri lungime și vreo 15 metri lățime. Unii soldați erau mai șmecheri și știaau de la cei din ciclurile anterioare câte bețe de chibrit măsoară dormitorul.

Chibrite le dădeam noi, comandanții, pentru că jucam zilnic poker în ultimul vagon al trenului navetă până la Mihai Bravu... pe bețe de chibrit. Era mai nasol când pierdeam toate bețele și trebuia să ne împrumutăm.

Pe alți soldați îi puneau să se echipeze la flacăra bățului de chibrit. Când flacăra se stingea, soldatul trebuia să fie echipat.